

folyamatok tényleges összefüggéseit megismerni". Az igazi dráma Kulinnál a főszereplő személyiségén belül játszódik le. (Ha hiányolunk valamit a kötetben, az a mellékszereplők árnyaltabb ábrázolása.) Legmarkánsabban *A békithetetlen* mutatja ezt, amely egy beteg, hisztérikusan kapkodó Janus Pannonius tragédiája. A modern ember, a diszsonáns egyéniség nagy drámája, akiben nem rendeződik harmóniába a költő, a püspök és a politikus. Felelőssége súlyát érezve is ábrándokat kerget, akárcsak III. Béla. A „másokért egyedül” illyési eszménye tér itt vissza, de pátosz nélkül.

A kötet politikai gondolatainak középpontjában a reform fogalma áll, ám ez nem szűkül le a mai politikai viszonyok között használt értelmezésre. Béla is, Janus Pannonius is, Kölcsey is kényszerhelyzetben cselekszik. Mégsem jelent ez determinizmust az írói szemléletben, mert a történelmi helyzet, amelyben a szereplők cselekszenek, minden esetben olyan bonyolult, hogy még a fő erővonalak is nehezen fölismerhetők. Politikai zseninek kell lenni ahhoz, hogy valaki eligazodjon közöttük. Ez a zsenialitás pedig mindhárom főhős tudatában szorosan kötődik az erkölshöz. Nemzetmentő feladatot vállal magára mindhárom darab hőse, egyre szűkebb cselekvési térrel: Béla még egy egész országot irányít, Janus Pannonius egy püspökséget, Kölcseynek már magának kell megteremtenie mozgásterét. A könyv tehát nemcsak formailag trilógia: a három rész együttesen a tragikus nemzetsors modellje; melyet az individuumok belső vívódása hitelesít. Kölcsey halála ezért nemcsak a róla szóló drámának, hanem az egész kötetnek is tragikus csúcspontja. A haldokló Kölcsey szájából hangzanak el a könyv címadó szavai is. Bár nem derül ki, hogy kinek a levelére reagál ezzel a mondattal, a mű egésze kulcsot ad e látszólag talányos kijelentés értelmezéséhez: önnön vesztét okozza az a nemzet, amely nem tűri meg a haladást élesztő ellenzékét. (*Magvető*)

D. RÁCZ ISTVÁN

Baka István: *A kisfiú és a vámpírok*

Az idén negyvenéves Baka István egyre inkább fölmutatja gazdag létismeretét és művészi érdeklődésének mind szélesebb skáláját. Költőnek ismertük meg mintegy másfél évtizeddel ezelőtt, aztán a nyolcvanas években az epika és a dráma területére is elérkezett. Mostani könyve, *A kisfiú és a vámpírok* két kisregényt és egy ún. szomorújátékot tartalmaz.

E műnemi-műfaji gazdagság nem következik éppen szervesen a pályanyitány jeleiből. Tragikus és epikus vonásokat fölfedezhettünk már például a hajdani verseskötetekben, a *Magdolna-záporban* és a *Tűzbe vetett evangéliumban* is. Persze más dolog az egyes műnemek és műfajok öntörvényű világát számba venni. Valószínűnek látszik ugyanakkor, hogy az életmű egysége a jövőben is látható lesz Baka István pályáján.

Ezt az egységet erősíti műveinek visszatérő tárgya és színtere, a szülővárosi miliő. Az 1984-es prózakötet, a *Szekszárdi mise* címében is jelezte, hogy konkrét színhelyről van szó. A konkrétságot persze nem kell szűken értelmeznünk; ugyan most is találunk utalásokat ilyen irányban, ám – ahogy a fülszöveg alapos elemzésében olvashatjuk – ez már „az író szülővárosának mitikus mása”. Erősek ezek a mitikus vonások. Mint korábban többször, most sem kerül meg Baka a keresztény kultúrkör némely elemét. Így lesz szereplője a *Margit* című kisregénynek maga a Sátán, jelezvén egyben korunk sajnálatos törekvéseinek veszélyeit. Ennek a műnek a kezdete már ezt a hangot üti meg: „Arra ébredtem, hogy egy hatalmas, fekete kutya ül az ágyam előtt. Fel akartam kapcsolni a lámpát, hogy elűzzem a látomást, de amint megmozdultam, iszonyú fájdalom hasított a fejembe.” A későbbiekben is kissé morbid történetet olvasunk. A főalak, az alkoholista könyvtáros a széthullott életüket képviseli, és végső elkeseredésében egy eléje kerülő

sátáni figurával szövetkezik, hogy hajdani, kamaszkori megvalósulatlan álma valóra váljon. Az övé lesz a lány, akivel a valóságban nem tudott szoros kapcsolatot teremteni. A *Margit* tehát valóság és képzelet határán játszódik, s néhol kissé erőltetettnek érezzük az ötletet. Sötét az összkép; Baka üzenetében benne rejlik, hogy a harmónia aligha érhető el normális eszközökkel, az általa bemutatott út pedig szintén járhatatlan. Megkeseredik a jelen és a múlt is, a kísérlet emberileg egyértelmű csődöt eredményez. Mindazonáltal nem érdektelen ez a mű; a groteszk áradó mesélőkedvvel párosul, s az író miliőteremtése is meghaladja az átlagot.

Mégis azt kell mondanunk, hogy *A kisleány és a vámpírok* a súlyosabb, a többet adó kisregény. Bakó András segédlevéltáros sem nemesebb figura, mint a másik mű könyvtárosa, ám az írói eljárás itt érettebb, a válságjelek fölnagyítása egyértelműbb. Az álom és az ébrenlét, a realitás és a fantasztikum viszonya hasonló a *Margit*-ban láthatóhoz. Különbség például, hogy itt a halál szerepe már az első pillanatban meghatározó, persze itt sem éppen tragikus formában. A világgégés utáni helyzet leírása rokon Örkény István emlékeztető és a *Pisti a vérzivatarban* című drámájába is beépített egypercesével. „A világgégés után nem épültek új lakótelepek, sőt a megmaradtokban is többnyire denevérek tanyáztak, és a magas házak liftaknáiban már az ötödik emeletig ért a guanó.”

A későbbiekben sajátos rémregénnyé válik a mű. Baka parodizálja is az igazi rémregényt, a vámpírtörténeteket. Ugyanakkor egy percig sem kétséges, hogy a világ romlottsága, züllöttsége, a pusztulásveszély ellen emel szót. Az emberek mindegyike kiszolgáltatott itt, ki a hatalomnak, ki a vámpírokká lett hajdani embereknek. A nem valódi, de igaz cselekmény alkalmas arra, hogy ez a bírálat létjogosult legyen. A valószínűtlen történet mögött természetesen közép-európai valóság áll, korrupcióval, hatalmi visszaéléssel, értelmiségi cselekvőképtelenséggel. Mert hiszen valljuk meg: Bakó Andrásnak része van abban, hogy a város elpusztult, s a vámpírok uralkodnak csakhamar fölötte.

Mindamellet a sztorit, a kalandot előnyben részesítők sem csalódnak ebben a műben. Eddigi pályáján Baka István itt mutatja meg leginkább epikai tehetségét, hagyományos értelemben vett prózaírói képességét. Az első szinten mindenképpen a fordulatokban gazdag cselekmény áll, ezzel „fedezi” az író mélyebben szántó gondolatait. S amikor az idegen despota elfoglalja a kipusztult várost, a történet folytatódik: az elhunyt, de visszajáró helyiek elhatározzák, hogy lecsapnak a betolakodókra. S ha korábban azt írtam, hogy Baka parodizálja a rémregényt, akkor a befejezés azt mutatja, hogy hasonlóképpen viszonyul a patetikus harchoz, mely – a mű szerint – csak a feltámadó hajdani erőkkkel vívható meg.

A kötet harmadik műve, *A korinthuszi menyasszony* című szomorújáték inkább csak műfajilag tér el az előbbtől. Több azonosságot fölfedezhetünk, köztük néhány külsőlegest és néhány lényegbevágót. Az első csoportba tartozik, hogy a halott lányt itt is Korinthatnak hívják, a körülmények sem sokban különböznek. A másikba, hogy a harmónia utáni vágy éppoly reménytelen, mint a kisregényben. Azt azonban mélyebb esztétikai elemzés nélkül is láthatjuk, hogy művészi erőben a szomorújáték elmarad a másik két műtől. Ebben persze szerepet játszhat a többszöri ismétlődés ténye, illetve az, hogy a dráma műnemének jobban ellenáll az anyag, mint az epikai műfajoknak. Így aztán az olvasó nehezen érti, miért kell szinte szóról szóra ugyanazt olvasnia; a motívum (a halott lány kísértetjárása és szeretkezései) ismétlődése a kötetegészben még akkor sem indokolt, ha egyébként *A korinthuszi menyasszony* valóban lebilincselő olvasmány. De nem több annál.

Baka István kötetében ezúttal az epikus művek jelentik a maradandó értéket.

(Szépirodalmi)

BAKONYI ISTVÁN